

ASORKD

ASOCIACE PRO OCHRANU A ROZVOJ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ ČR

The Association for the Conservation and Development of the Cultural Heritage in the Czech Republic

Karolíny Světlé 5, 110 00 Praha 1, Tel.: +420 371 595 624; GSM: +420 777 183 077, +420 737 939 104, +420 736 181 289

prezidium@asorkd.cz; www.asorkd.cz; www.zachrante-lazne-kyselka.cz/

PŘIPOMÍNKY K NÁVRHU NOVÉHO PAMÁTKOVÉHO ZÁKONA - 2018.

1. Důvodová zpráva.

Naše Asociace předkládá připomínky k textu návrhu nového památkového zákona od r. 2015. Zaměřujeme se trvale na problematiku ochrany architektonického dědictví včetně jeho urbanistických hodnot, která v návrhu zákona chybí. Vycházíme z metodiky analýzy urbanistických hodnot a z naplně stavebně historických průzkumů (SHP) zpracovaných v SURPMO již v 70. letech minulého století. Současně využíváme novelizované poznatky z vědecky ověřených výsledků psychoanalýzy vizuálního vnímání druhé poloviny minulého století a práce současných zahraničních teoretiků urbanismu a architektury.

Nová verze návrhu zákona bohužel zůstává na starém všeobecném znění, týkajícím se téměř výlučně pouze úředních postupů. Chybí věcný obsah, názor na cíl a způsob ochrany města není vyjádřen. Všeobecně formulované paragrafy umožňují v současné době, charakteristické pluralitou názorů bez jasného cíle, ke kterému by se měla diskuse přiblížit, jakýkoli výklad, ale žádnou názorovou shodu. Je do jisté míry pochopitelné, že autoři zákona pod tlakem všudypřítomné mantry neomezené kreativity usilují o nestrannost a otevřenost různým názorovým proudům. Praxe ale ukazuje, že neomezená kreativita nepřináší pozitivní řešení. Zákon bez věcného obsahu paragrafů zaměřeného k jasným zásadám ochrany území není schopen historická města uhájit. Umožňuje chaos a zvůli, ze které čerpají ti, kteří ničí nenahraditelné kulturní hodnoty města pro soukromý zisk. Všeobecně formovaný zákon vydává památková území korupci. Příklady máme dost – ať vzpomeneme na nešťastnou demolici „Kozákova domu“ tak současné problémy kolem projektu Penty u Masarykova nádraží, který je neslučitelný s charakterem a potřebami historického centra, na jehož území se nachází. Pokud by existovalo urbanistické vyhodnocení území, nemohlo by k těmto a podobným ztrátám dojít.

Dosud platný zákon vznikl v době, kdy všeobecný obsah se opíral o stále ještě živou shodu názorů, týkajících se památkové péče. Nikdo v r. 1979 nemohl předpokládat takové přerušení dosud platných tradic, k jakému u nás došlo na počátku nového tisíciletí. Nikdo tehdy nemusel dokazovat samozřejmost konsenzu staré a nové zástavby, nikdo nepopíral prioritu prostoru v historické zástavbě jako základu její identity. V tomto smyslu byli vzdělávání studenti architektury a urbanismu při přednáškách o vývoji a teorii architektury i v ateliérech. V současných podmínkách „památkový urbanismus“ vzhledem k přetrvávajícímu postmodernímu diskurzu v zákoně citelně chybí.

Dnes jsou prioritou prostoru a kontext pro mnohé neznámé pojmy, ale to nemění nic na tom, že prioritou prostoru a potřeba kontextu je, jak dokázala psychoanalýza vizuálního vnímání našeho prostředí, geneticky ukotvena v našem podvědomí. Kontext, prioritou prostoru jsou předpokladem dobré bezprostřední orientace a naplnění našich psychických i fyziologických potřeb, především řádu a harmonie. Nejde tedy o konvenci nebo zvyk, jehož význam je možné relativizovat, případně

tento způsob vnímání potlačit, změnit. V polovině minulého století německý Gestaltismus experimentálně prokázal, že potřeba kontextu a určitého řádu je vlastní všem civilizacím v průběhu času bez ohledu na zeměpisnou polohu. Priorita prostoru vytváří přirozený řád ovlivňující pozitivně psychiku lidí i jejich vzájemné vztahy. Je zcela nadčasovou hodnotou historických měst, hodnou trvalé ochrany i při vstupu nové architektury do historických struktur. Respektování priority prostoru umožňuje současné architektuře zachovat identitu prostředí. Současně je priorita prostoru jednou z mála vědecky ověřených hodnot historické zástavby, základem jejich identity. Je tedy možné na jejím nezbytném zachování postavit zásady ochrany památkových měst i humanizaci těch současných..

Názory, že bezprostřední orientace a psychická pohoda z přirozeného vnímání reality nemusí být cílem urbanistické a architektonické koncepce, že lidé potřebují především emoce a je jedno, jaké, jsou z našeho uvažování vyloučeny. Každé město je především životním prostředím civilizované společnosti, která od něj právem očekává existenciální podporu v každodenním životě. Není to galerie různých názorových – někdy šokujících – trendů a rozporuplných zážitků pro zasvěcené znalce všemožných –izmů. Město patří všem. Není možné jeho urbanismus zakládat na chaotickém uskupení objektů bez vzájemných vztahů, každá civilizace potřebuje řád. Chaos znamená její rozklad.

Význam prostoru pro psychiku jednotlivce a chování společnosti nebyl dosud doceněn, teprve v poslední době se objevují teoretické práce, které ho rehabilitují. Pochopení priority prostoru jako nadčasového základu identity historického města a její použití v projektování – ať v územním plánování, tak architektonické tvorbě – otevírá prostor pro skutečně moderní město, pro jeho průběžnou přirozenou aktualizaci bez ztráty kulturních hodnot.

Znění návrhu zákona není při bližším pohledu s těmito premisami připomínek v rozporu, připomínky ASORKD v podstatě pouze konkretizují a rozvádějí to, co říká § 2, odst. 4 posledního návrhu zákona z dubna r. 2018 – postačí aplikovat jeho text na reliéf jakéhokoli chráněného území:

§2 (4)

Památkovou rezervací (zónou) je území jako celek s mimořádným soustředěním vzájemně prostorově provázaných kulturních památek

Památkové území jako celek tedy sestává z domů, volných pozemků, zeleně, komunikací a náměstí – to vše je vzájemně prostorově provázáno do jednoho celku. Domy v památkovém území jsou kulturní památky i objekty jmenovitě nechráněné, požívající ze zákona „ochranu plošnou“, která chrání území jako celek. V čem tato ochrana spočívá, co vlastně se má chránit, zákon sice blíže nevysvětluje, ale přesto je možné v jeho znění konkrétní významový obsah najít srovnáním jeho textu s reálnou chráněnou zástavbou.

Vzájemnou provázanost památek a celého území fyzicky vytváří právě nechráněná zástavba se vším, co zahrnuje. Zatímco hodnota registrovaných památek je definována vlastnostmi, pro které byly jako památky vyhlášeny, hodnota neregistrované části zástavby území se odvíjí od její hodnoty urbanistické, která se u jednotlivých objektů liší. Jmenovitě neregistrované objekty mohou registrované památky podpořit, zvýraznit, nebo potlačit i degradovat, zničit. Způsob hodnocení jmenovitě nechráněných objektů z tohoto hlediska ve znění zákona chybí. Z tohoto důvodu v připomínkách ASORKD doplňujeme rozbor prostorových urbanistických hodnot území a připojujeme popis jednotlivých kroků jejich analýzy. Současně požadujeme navrácení obsahu stavebně technických průzkumů jednotlivých památek a připojujeme jeho osnovu přibližně v rozsahu původní metodiky Dr. Dobroslava Líbala. Odstranění SHP by znamenalo konec jednotně zpracovaných

podkladů pro projektové záměry a pro projektovou dokumentaci i záruky pevného standardu péče o kulturní památky..

Všechny domy, kulturní památky i domy „nechráněné“, volné pozemky i plochy veřejné a zeleň mají své majitele. V případě registrovaných kulturních památek je známo, pro které hodnoty byl dům kulturní památkou vyhlášen – ty jsou předmětem ochrany. Jsou národním kulturním dědictvím, majiteli památky výhradně nepatří. Zákon mu proto ukládá je ve veřejném zájmu zachovat, patří všem. Památková péče je povinná je ve veřejném zájmu bránit.

Kulturní hodnota nechráněné zástavby je diferencovaná – najdeme tam nositele identity území, ale i objekty urbanisticky indiferentní a dokonce i poškozující urbanistické postavení kulturních památek, integritu prostorů i celkové panorama města. Urbanisticky kvalitní objekty zasluhují ochranu ve veřejném zájmu, majitel je povinen jejich urbanistickou hodnotu zachovat a památková péče bránit. Objekty z urbanistického hlediska problematické, rušící prostorovou provázanost památek, poskytují prostor pro žádoucí přestavby, demolice a novostavby v zájmu aktualizace potřeb města. V tomto smyslu by měly být rozdělovány dotace majitelům na údržbu. Pomohlo by to kulturním hodnotám a urbanizaci zástavby. Plošné příspěvky na údržbu by petrifikovaly nekvalitní zástavbu a ztížili aktualizaci města.

Podobně jako hodnota existující zástavby je statkem veřejným, je jím i urbanistická hodnota volných pozemků v chráněném území. Mají svůj urbanistický potenciál – nesmějí být zastavěny zástavbou, která porušuje prostorové vazby památek, jejich urbanistické postavení, městskou kompozici. Investor, který koupí v chráněném území pozemek, je vázán povinností zachovat urbanistickou hodnotu místa, respektovat prostorové vazby území jako celku. **V jeho kupní smlouvě není kulturní hodnota jeho pozemku – ta je kulturním dědictvím národa, statkem veřejným.** Investor je povinen urbanistickou hodnotu pozemku respektovat, památková péče obhájit.

Nově proti rozsahu § 2, odst. 4 připojujeme ochranu urbanity města, jeho prostorového řádu a hierarchie, jejíž posilování je pro zachování historických měst v rámci jejich aktualizace nezbytné. Blíže viz připomínka k § 26, odst. 4 (stanovení hranice chráněného území) současného návrhu zákona.

Z praktického hlediska tu je ovšem problém: instituce památkové péče neznají urbanistickou hodnotu neregistrované zástavby ani volných pozemků a v podstatě si s ní nevědí rady. Z těchto důvodů doplňuje ASORKD ve svých připomínkách metodiku analýzy urbanistických hodnot města do znění návrhu zákona. Jejím konečným výstupem je urbanistické hodnocení jednotlivých objektů nechráněné zástavby i pozemků, které určuje jejich diferencovanou ochranu jako podklad pro stanoviska památkové péče a současně jako podklad pro zpracování regulačních plánů chráněných zón. Tím dochází k efektivnímu spojení stavebního a památkového zákona, účinné ochraně chráněných měst a podstatné eliminaci korupce. Dopracování územních plánů zón na podkladě kvalifikované analýzy kompozičních hodnot města a zohlednění požadavků památkové ochrany při návrhu funkčního využití pozemků by podstatně zkvalitnilo podmínky pro investiční záměry a zkrátilo projektovou přípravu i schvalování projektové dokumentace.

V Praze: 26. 6. 2018

Za ASORKD:
Ing. arch. Marie Švábová
viceprezidentka asociace

Pavel P. Ries
prezident asociace
